

NIEPODLEGŁA ALE JAK?

**Koncepcje polityczne
przed powstaniem styczniowym**

Car Aleksander II chciał włączyć się do bardzo ożywionej w poł. XIX w. gry międzynarodowej. W walce o dominację w Europie i w koloniach liczył na zbliżenie z Francją. Zamieszki w Warszawie nie pomagały w realizacji celu, toteż władze carskie podjęły próbę rozładowania napięcia w Królestwie Polskim. Car zgodził się na nominację na arcybiskupa warszawskiego Zygmunta Szczęsnego Felińskiego (dziś św. Kościoła katolickiego), cenionego przez papieża duchownego, którego przeszłość powstańcza – a walczył on w powstaniu poznańskim w 1848 r. – nie była powszechnie znana. Metropolita w stosunkach z Imperium zdołał zachować postawę niezależności. Tym, co zarzucali mu służalczość wobec Rosji, mówił:

Nauka moja nie jest moja, ale tego, który mnie posłał, to jest katolickiego Kościoła, stróża i ministra ustanowionej przez Chrystusa religii. Głównym przeto zadaniem moim będzie urządzić wszystkie sprawy duchowne wedle ducha Kościoła, tj. zgodnie z prawem kanonicznym i rozporządzeniami Stolicy Apostolskiej.

W lutym 1862 r. po intronizacji otworzył zamknięte od czasów profanacji kościoły. Był orędownikiem odrodzenia moralnego społeczeństwa. Podkreślał:

Ja nigdy od ogółu odłączać się nie będę i zawsze będę trzymał stronę narodu.

Jednocześnie prosił rodaków o zaprzestanie manifestacji w miejscach kultu.

polona.pl

⦿ Na fotografii zrobionej przez Jana Mieczkowskiego widzicie człowieka w średnim wieku. Zygmunt Szczęsny Feliński miał 40 lat, gdy został metropolitą warszawskim. Dużo to czy mało do sprawowania w tak trudnych warunkach tak odpowiedzialnej funkcji? Jak myślicie, dlaczego łagodzenie sytuacji w Królestwie Polskim car rozpoczął od Kościoła? Działania arcybiskupa były odbierane jako dość kontrowersyjne. Czy potraficie wyjaśnić tę opinię? Czy sami zasililibyście szeregi przeciwników czy zwolenników polityki duchownego? Prośba o uzasadnienie stanowiska.

☉ Spójrzcie teraz na zdjęcie poniżej. Spróbujcie zgadnąć, kogo przedstawia... Przyjrzyjcie się jego strojowi, pozycji, porównajcie z fotografią arcybiskupa. Jakie są Wasze wrażenia? A teraz przeczytajcie podpis pod zdjęciem...

Hrabia Wielopolski margrabia Myszkowski. Fot. Karol Beyer. polona.pl

Aleksander Wielopolski to postać, dla której historia nie była łaskawa. Na przełomie lat 50. i 60. XIX w. miał do odegrania ogromną rolę. Został mianowicie uznany za osobę, która może przywrócić porządek w Królestwie Polskim. 22 maja 1862 r. otrzymał od cara nominację na stanowisko naczelnika rządu cywilnego (zwróćcie uwagę, że taki rząd w ogóle powstał). Dlaczego właśnie on? Na pewno to zrozumiecie, gdy poznacie jego program polityczny. Był zażartym przeciwnikiem powstań zbrojnych, ponieważ uważał, że są z góry skazane na niepowodzenie i skutkują represjami niszczącymi substancję narodową. Chciał uzyskać autonomię dla Królestwa Polskiego poprzez stopniowe reformy, które powoli realizował. I tak przywrócił Radę Stanu Królestwa Polskiego i samorzady, wprowadził do nich język polski, z Akademii Medyko-Chirurgicznej utworzył Szkołę Główną (wszechstronny uniwersytet), polonizował szkoły wszystkich szczebli, zamienił chłopom pańszczyznę na czynsz i zapewnił równouprawnienie Żydom. Słowem dążył do uzyskania jak najszerszych praw dla rodaków, ale w ramach Imperium Rosyjskiego. Doprowadził także do zniesienia stanu wojennego.

🕒 **Podobają się Wam pomysły Wielopolskiego? Uważacie go za zdrajcę czy patriotę? Czy brakuje Wam czegoś w tych reformach? Rozwińcie, proszę, wątek.**

W lipcu 1862 r. w ramach dalszej odwilży (czy rzeczywiście?) car Aleksander II ustanowił swego brata, wielkiego księcia Konstantego, nowym namiestnikiem w Warszawie. Wydał mu jednak szczegółowe instrukcje.

Królestwo Polskie w jego obecnych granicach powinno na zawsze pozostać własnością Rosji, [o nowych ulgach] nawet mowy być nie może, a w szczególności ani o konstytucji, ani o armii narodowej. Ani do jednego, ani do drugiego pod żadnym pozorem nie dopuszczę. Zgodzić się, oznaczałoby wyrzeczenie się Polski i uznanie jej niepodległości ze wszystkimi jej zgubnymi konsekwencjami dla Rosji, tj. odejście od niej tego wszystkiego, co kiedyś było podbite przez Polskę i co do dziś polscy patrioci uważają za swoją własność.

🕒 **Przeczytajcie uważnie list cara do brata. Jak teraz oceniacie politykę Aleksandra Wielopolskiego? Czy uważacie, że mogła ona osiągnąć swoje cele? A tak na marginesie – porównajcie wizerunki cara Aleksandra, Michaiła Gorczakowa (mat. Przed powstaniem) i księcia Konstantego. Jakie są Wasze i refleksje?**

Autor nieznany. polona.pl

Poznaliście trzech dostojników i ich koncepcje prowadzenia polityki legalnej. Ogromną rolę jednak w życiu Polaków odgrywała konspiracja. Jedno skrzydło, popularnie zwane umiarkowanym, stanowiła organizacja „Białych”, skupiająca działaczy rozwiązanego 6 kwietnia 1861 r. Towarzystwa Rolniczego oraz innych związków, szlachtę, burżuazję i inteligencję warszawską. Na czele stał komitet zwany Dyрекcją Wiejską. Należeli do niej m.in.: Leopold Kronenberg (z lewej), Karol Majewski (z prawej) i wielu, wielu innych.

Fot. Karol Beyer. polona.pl

Fot. Karol Beyer. polona.pl

„Biali” za główny cel stawiali sobie odzyskanie niepodległości. Uznawali to za możliwe i sensowne tylko wtedy, gdy zmieni się sytuacja międzynarodowa i uda się uzyskać poparcie państw zachodnich. A zatem odsuwali czas wybuchu powstania, skupiając się na razie na pracy organicznej i wzmacnianiu świadomości narodowej także wśród chłopów.

(...) Główne zasady działania: utrzymywać element szlachecki jako jeden wspólny narodowy w całej Polsce, na czele całej pracy narodowej, poprzeć go siłami elementu narodowego polskiego miastowego, tudzież wybitniejszych z Żydostwa. Zorganizować to wszystko w zastęp jednolity, który by na zasadzie opiekuńczego posłuszeństwa resztę narodu i masy

jego prowadził za sobą. Wszystko, co rządy dają, brać, eksploatować z pożytkiem dla narodowości i żądać coraz więcej, grożąc w każdej chwili tymże rządowi, że bez pomocy tego stronnictwa tylko anarchia i panowanie czerwonych znaleźć się może. (...).

(Czytamy w zeznaniach Karola Majewskiego, w Czasowej Wojenno -Śledczej Komisji d. 15/27 listopada 1865 r.)

⊙ **Czytajcie ten tekst ostrożnie, nie jest on bowiem całkiem wiarygodny. Dlaczego? Jeśli przeczytaliście uważnie, powinno Was zastanowić ostatnie zdanie. Jak myślicie, kto kryje się pod nazwą czerwoni? Jakie stawiają sobie cele? Ułatwi Wam to lektura ich manifestu ideowego (Program i zasady Organizacji Narodowej, 24 lipca 1862 r.):**

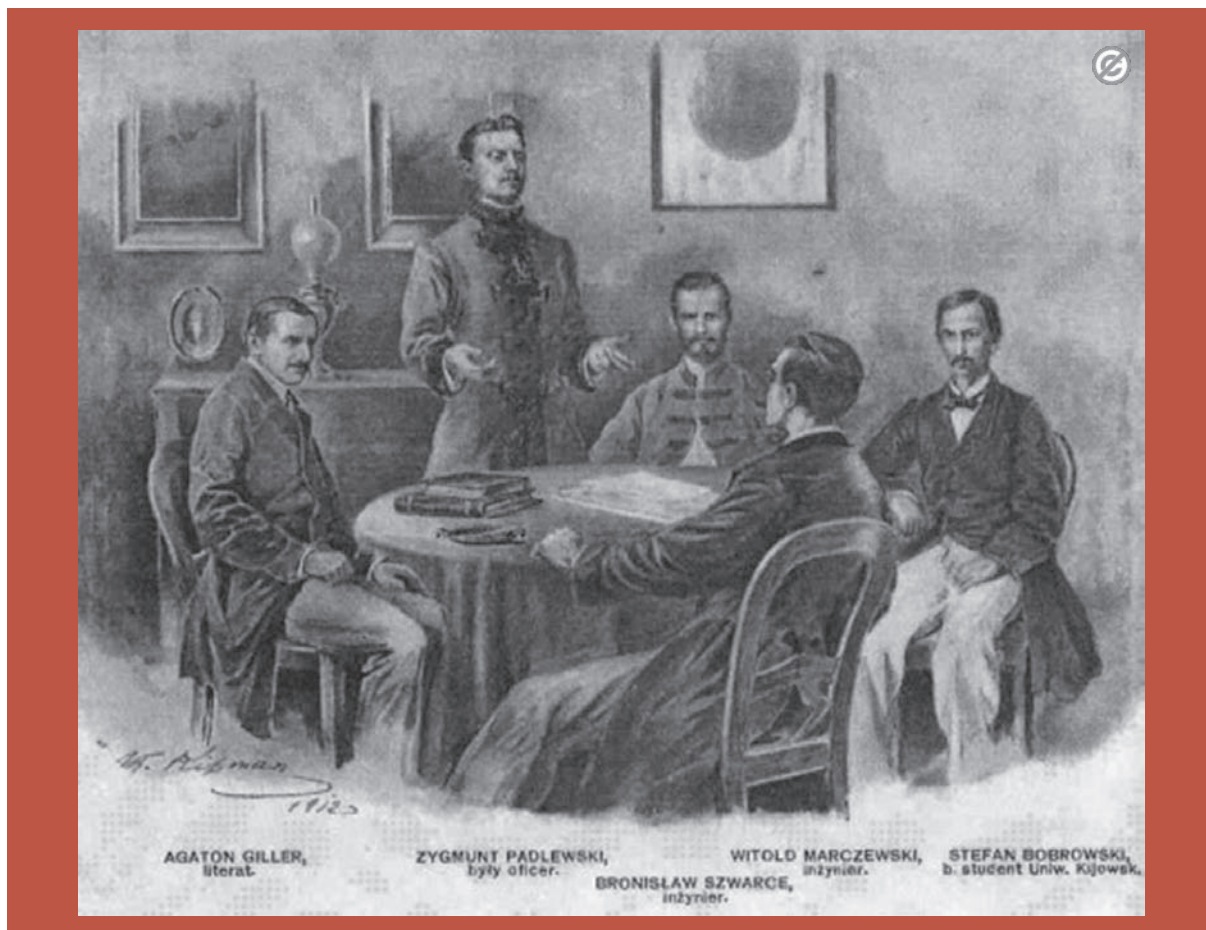
1. Organizacja Narodowa ma na celu (...) wywalczyć (...) dla wszystkich jej mieszkańców bez różnicy religii zupełną wolność i równość w obliczu prawa z poszanowaniem praw narodowości z nią złączonych (...)

2. Szerząc braterstwo pomiędzy klasami społeczeństwa narodowego wpływać będzie, aby reformę stosunków włościańskich załatwić pomyślnie dla sprawy powstania i doprowadzić włościan do zupełnego uwłaszczenia przez rząd polski, który z ogólnych źródeł państwa obmyślił fundusze na wynagrodzenie właścicieli za ustąpienie czynsze. [...]

⊙ **Właśnie! Dobrze zgadliście! Tu mamy do czynienia z drugim ugrupowaniem konspiracyjnym. Zapewne domyśliliście się, że nazwa nie jest przypadkowa. Jak myślicie, co ona znaczy i czym mogą się różnić te dwa kierunki?**

Stronnictwo „Czerwonych” wyrosło ze środowiska studentów Szkoły Medyko-Chirurgicznej oraz oficerów służących w armii carskiej. Ich celem było odzyskanie niepodległości własnymi siłami poprzez wywołanie powstania. Mieli także radykalne poglądy społeczne i starali się zarazić nimi chłopów, a tym samym wciągnąć ich do walki. Obiecywali przekazanie włościanom ziemi bez odszkodowań dla właścicieli. Szybko także podjęli konkretną pracę spiskową organizując się w grupy konspiracyjne, na których potem można było zbudować pierwsze polskie państwo podziemne. Wiosną 1862 r. ukonstytuował się Komitet Centralny Narodowy, czyli jednolita organizacja przygotowująca kraj do wybuchu powstania. Zapraszam Was na posiedzenie jego członków.

⊙ Zapamiętajcie nazwiska i zwróćcie uwagę, jakie zawody reprezentują obradujący. Czy na tej podstawie możecie określić skład społeczny ugrupowania?

Oczywiście nie było ono jednolite i ścierały się tam różne poglądy. Byli mniej i bardziej radykalni. Ci bardziej radykalni zdecydowali się na działalność terrorystyczną. 3 lipca 1862 r. podjęli nieudaną próbę zamachu na namiestnika Królestwa Polskiego wielkiego księcia Konstantego. Następną ofiarą miał być margrabia Aleksander Wielopolski. Próby zamachu z 7 i 15 sierpnia 1862 r. okazały się nieudane. Zamachowców ujęto i stracono 26 sierpnia 1862 r. na stokach Cytadeli Warszawskiej w publicznej egzekucji.

⊙ Jak widzicie, dużo działo się w Królestwie Polskim przed 1863 r. Polacy nie pogodzili się z utratą niepodległości i nie widzieli siebie w roli pokornych poddanych rosyjskiego cara. Jednak działali w różny sposób dla rozwiązania tej trudnej sytuacji. Zastanówcie się nad tym, który z kierunków Was pociąga? Wcielając się w dziewiętnastowiecznych warszawiaków, wybierzcie najbliższą Wam opcję. Znajdźcie wśród kolegów zwolennika innego kierunku i spróbujcie się wzajemnie przekonać. Jeśli nie ma nikogo obok, zróbcie analizę każdego nurtu, notując jego mocne i słabe strony.

